

ΕΙΚΟΝΕΣ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΦΛΟΓΑΪΤΗΣ

Θεόδωρος Ν. Φλογαΐτης

ΕΙΣΙ τῶν μικρῶν τὸ δέμας, ἀλλ' οὐχὶ μικρῶν καὶ τὸν νοῦν, τοὺς ὁποίους ἀνεκαθεν παράγει ὁ τόπος· σύνοφρυ ἔχων τὸ μέτωπον, γρυπὴν τὴν ρίνα, καὶ ὀξεῖς παρὰ τὴν μυωπίαν τοὺς ὀφθαλμοὺς· παρὰ τὴν μέλαιναν ὡσεὶ νεανίου κόμην τρέφων πώγωνα, ἐνῶ αἱ ἐπιπολάζουσαι λευκαὶ τρίχες ἐμφαίνουσι τὴν ἐκ πέντε δεκαετηρίδων ὀριμότητα· φέρων διακεχυμένην ἐπὶ τοῦ προσώπου ποιάν τινα ὠχρότητα, ἣτις δὲν λείπει σχεδὸν ποτὲ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους περισπᾷ ἰδέα τις, κατατρύχει αἴσθημά τι, ἀπασχολεῖ σύστημά τι καὶ αὐτὲς δαπανῶσι μὲ τὸ ἔλαιον

τῆς λυχνίας των καὶ τὸ ἔλαιον τῆς ζωῆς των : εἶνε ὁ Θεόδωρος Φλογαΐτης.

Παρὰ τὸ μειδιάμα, δι' οὗ θεωρεῖ ἐαυτὸν ὑπόχρεον νὰ υποδέχηται ὅσους θηρεύουσι τὴν φιλίαν του ἢ ἐπιζητοῦσι τὴν συναναστροφὴν του, εἶνε μελαγχολικὸς καὶ αὐστηρὸς τὸ ἦθος, ὡς ἦτο μελαγχολικὸς καὶ σύννερος ὁ οὐρανός, ὃν εἶδε κατὰ τὴν πρώτην νεότητά του, ὡς ἦσαν αὐστηραὶ αἱ ἡμέραι, ἃς διήνυσεν ἐν Ναυπλίῳ, ὅτε ἀλλεπαλληλοὶ ἐξυφαίνοντο αἱ

συνωμοσίαι, πικροσκευάζετο δὲ μετὰ τηλικαύτης ἐμμονῆς ἢ ἐπανάστασις κατὰ τῆς πρώτης δυναστείας τῆς χώρας.

Δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐνηλικιωθῆ, ὅτε ἠγωνίζετο μὲ τὸ ὄπλον ἀφ' ἐνός καὶ μὲ τὸν κάλαμον ἀφ' ἐτέρου ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Συνταγματικοῦ Ἑλληνο», ὅστις διηρμήνευε κατὰ τὸ 1862 τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς διαφθορᾶς τοῦ πολιτεύματος τῆς μαστιζούσης τότε τὸν τόπον.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, μὴ θέλων νὰ μετᾶσχη τῶν δημοσίων λειτουργημάτων, ἅτινα διεμερίζοντο μετ' ἀλλήλων πολλοὶ τῶν ἰσχυσάντων τῇ ὑστεραίᾳ τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ ἀνακτος, ἐπεδόθη εἰς τὴν δικηγορίαν, τὴν ὁποίαν κρίνουσι μάλιστα συναδούσαν πρὸς τοὺς εὐγενεῖς πόθους οἱ ἄνδρες εἰς ὧν τὰ γενναῖα στήθη ἴσταται ἀπὸ φύσεως πολὺ ὑψηλὰ ἢ καρδία. Ἐξασκῶν τὸ δικηγορικὸν ἐπαγγελμα παρὰ τοῖς δικαστηρίοις Χαλκίδος, προσεῖλκυσε τάχιστα πολλὴν πελατείαν, ἐνῶ διὰ τῶν καθ' ἐκάστην ἀφιλοκερδῶν καὶ πολυμύχθων πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσιῶν ἐκτάτο μετ' οὐ πολὺ ἀξίολογον δύναμιν παρὰ τῷ λαῷ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ἔπερ ἦτο οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ἀντισηκώμα τῶν ἐκ τῆς δικηγορίας μικρῶν σχετικῶς κερδῶν. Ἡ εὐτελής ἄλλως ἀμοιβὴ καὶ ὁ ἐν μικροῖς βίος εἶνε ὁ ἀπαραίτητος κληρὸς πάντων ὅσοι ἰδίως ἐν μικραῖς πόλεσιν ὅπου οἱ πάντες σχετίζονται πρὸς ἀλλήλους, δικηγοροῦντες καὶ πολιτεύουσιν ἢ πολιτεύοντες καὶ δικηγοροῦσιν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας καὶ τὸ δικηγορεῖν καὶ τὸ τὰ πολιτικὰ πράττειν ἐκπίπτουσι τῆς περιωπῆς των. Ὁ δὲ Φλογαίτης, μὴ στέργων, φαίνεται, ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ νὰ πάσχη ἢ δικηγορία χάριν τῆς πολιτικῆς καὶ νὰ ἀδικῆται καὶ νὰ εὐτελιζῆται αὕτη χάριν ἐκείνης, ἀπεχώρησε λεληθότως τοῦ δικανικοῦ βήματος, ἵνα ἀφιερωθῆ ἀπερίσπαστος καὶ ἀμέριστος εἰς τὸ πολιτικὸν ἔργον, πρὸς δ' ἠσθάνετο ἀπροσμάχητον κλίσιν, πρὸς δ' ἔφερον αὐτὸν ἔρωσ ἀνίκητος.

Ἀποκατασταθεὶς ἐνωρίτατα ἐν Ἀθήναις, ἐπεδίωξε τὴν ὑψηγεσίαν τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, οὐχὶ ἀφορῶν εἰς τὴν καθηγεσίαν καὶ τὰς ἐκ ταύτης βιωτικὰς ἀνέσεις, ἀφοῦ προετίθετο νὰ ἐξακολουθήσῃ πολιτευόμενος, ἀλλὰ διότι αὕτη θὰ ἠτοίμαζεν αὐτῷ βῆμα, ἀπὸ τῆς ἀκαδημαϊκῆς περιωπῆς τοῦ ὁποίου ἠδύνατο νὰ μεταδώσῃ τὰς ἀποκεντρωτικὰς ἀρχὰς του, ὧν τὴν ἐπικράτησιν ὑπελάμβανεν ἔκτοτε ὡς τὸ μόνον μέσον σωτηρίας τῆς χώρας ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς διοικητικοῦ φατριασμοῦ ὀλεθριωτάτου.

Ἐν τούτοις ὁ θάνατος ἐκένου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μίαν ἔδραν καὶ ἡ πολιτικὴ ἐκένου ἐτέραν. Καὶ ὅτε δὲ κατέλιπε τὸ Πανεπιστήμιον ὁ Σαρίπολος, ὁ Φλογαίτης ἠρωτήθη ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἄν

ἐδέχετο τὴν ἔδραν τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου, καὶ ὅτε ἔτη τινὰ μετὰ τοῦτο προσεφέρετο αὐτῷ ὑπὸ τῶν τότε προΐσταμένων τῆς ἐκπαιδεύσεως ἡ ἔδρα τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κοκκίνου χηρεύουσα, αὐτὸς ἀπεκρίνετο πρὸς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς ὑπουργικὰς προσφορὰς ἀποφατικῶς, μὴ στέργων ν' ἀνταλλάξῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ βουλευτοῦ πρὸς οἰανδήποτε ἐμμισθον θέσιν.

Ἐμελλεν ὅμως νὰ ἔλθῃ ποτὲ στιγμή καθ' ἣν διδαχθεὶς ὑπὸ τῆς ἀσταθείας τῶν ἐκλογέων ὅτι τὸ βῆμα τοῦ βουλευτηρίου εἶνε τὸ πάντων τῶν βημάτων ἥμιστα σταθερόν, ἐπόθησε τὸ βῆμα τοῦ Πανεπιστημίου, ἀφ' οὗ διδάσκων πολιτικὸν δίκαιον ἠδύνατο νὰ ὑπηρετήσῃ τὰς ἀρχὰς του, καίτοι ἴσως ὀλιγώτερον τελεσφόρος. Ἡ σκέψις τῷ ἐπῆλθε βραδύως, διότι ἄλλαι ἀξιώσεις εἶχον ἐν τῷ μεταξύ γεννηθῆ καὶ αὐτὸς τότε ἀπεκλείετο τοῦ νυμφῶνος.

Ἄλλὰ καὶ ἀποκρούων τὴν καθηγεσίαν, δὲν ὀλιγώρει τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἐπιστήμονος. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογηθῆ καὶ ἰδίως ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες διατελοῦσιν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐπιστήμονες καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ μάλιστα ὄχι ἀδόκιμοι, ὡς τοῦτο φανερόν γίγνεται καὶ διὰ τοῦ Φλογαίτου πλὴν ἄλλων. Πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν ἐδημοσίευσεν τὸ περὶ συνταγματικοῦ δικαίου γνωστὸν πόνημά του, ὅπερ ὁ Olzendorf ὠνόμαζε τὸ ἄριστον τῶν περὶ συγκριτικοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἐγχειριδίων καὶ ὅπερ, εὖτω σπουδαῖον τυγχάνον, ἐλυπεῖτο εὗτος ὅτι ἐμελλε νὰ περικλεισθῆ ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῶν εἰδότην τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐξετιμῆθη καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ὀη ἐντὸς ἀκαδημαϊκῶν περιθῶλων τῆς Δύσεως, ὅπου ἀνεκηρύττετο ὁμότιμος τῶν ἐν αὐτοῖς ἐδρευόντων σοφῶν.

Ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ ὁ Φλογαίτης ἔγνω νὰ συνδυάσῃ συμμέτρως καὶ καταλλήλως τὰς ἀπαιτήσεις θεωρίας καὶ πράξεως ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐργασίᾳ. Πρακτικῶς μάλιστα τελειότερον συμπληροῦται τὸ μνημονευθὲν σύγγραμμά του διὰ τοῦ ἐπέχοντος τόπον σχεδὸν συστήματος πλήρως διοικητικοῦ δικαίου συγγραμμάτος του, ὅπερ ἐπέγραψεν ὀδηγὸν τῶν δημοσίων λειτουργῶν λίαν μετριοφρόνως, διότι ἠδύνατο ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ φέρῃ ἐπιστημονικώτερον τίτλον. Ἐρρήθη ποτὲ ὅτι καὶ γραμμαρίον πρακτικοῦ πνεύματος ἀξίζει πλέον ἢ χίλια θεωρητικῶν. Τὸ λόγιον προήχθη βεβαίως ἐκ πλάνης τῶν προσηλωθέντων ὑπερμέτρως εἰς τὰς προόδους τῶν πρακτικῶν λεγομένων ἐπιστημῶν. Ἡ θεωρία ἄνευ πράξεως δὲν ἔχει ἀσφαλὲς τὸ βῆμα, πράξις δὲ ἄνευ θεωρίας εἶνε τυφλὸν τι. Πρέπει τις νὰ ἔχῃ καὶ τὸν φανόν, ὅταν ἔχῃ τὴν βακτηρίαν.

Ὁ Θεσμός τῆς ὑφηγεσίας, διὰ τοῦ προσωρινοῦ κανονισμοῦ εἰσχυθεὶς εἰς

τὸ Πανεπιστήμιον, ἀπέβη οὐκ ὀλίγον ὠφέλιμος, διότι ἐκ τῶν ἔπειτα διαπρεψάντων ὡς καθηγητῶν ἐν τῇ νομικῇ ἰδίῳ σχολῇ καὶ ὡς διδασκάλων τῶν νόμων οἱ πλεῖστοι ὡς ὑφηγηταὶ τὸ πρῶτον ἐδίδαξαν. Οὐ μόνον δὲ διὰ τούτων τιμᾶται ὁ ὑφηγητικὸς θεσμὸς ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων οὐχ ἦττον ἐπιλέκτων αὐτοῦ μελῶν, οἷον ὑπῆρξεν ὁ Φλογαίτης, ἀδιάφορον ὅτι ταῦτα οὐδέποτε παρὰ τὴν ὠμολογημένην αὐτῶν ἱκανότητα ἔλαβον τὸ καθηγητικὸν χρίσμα ἕνεκα λόγων πρὸς τὴν ἐπιστήμην ὅλως ἀσχέτων.

Καὶ ἐν τούτοις ποσάκις δὲν ἐκακίσθη τὸ περὶ τῆς ὑφηγεσίας κρατοῦν τανῦν σύστημα καὶ πόσαι ἀπόπειραι δὲν ἐγένοντο πρὸς τελεσφορωτέραν δῆθεν μεταβολὴν αὐτοῦ ! Καὶ ἴσως μὲν ἐπὶ κρειττόνων βάσεων ἀνακινιζόμενος ὁ θεσμὸς ἠδύνατο ἀγλαωτέρους νὰ ἀποφέρῃ καρπούς, τίς ὅμως θὰ ἠγγυᾶτο ὅτι ἡ πολιτικὴ πράξις τῆς χώρας, ἡ τσοῦτον δεινὴ ἀποδειχθεῖσα περὶ τὴν τέχνην τοῦ κατασσοφιστεῦσθαι νόμους καὶ θέσμια, ἡ οὕτω πρόθυμος καταντήσασα εἰς τὸ νὰ συμπνίγη πᾶν ἀγαθόν, ἤθελεν ἀποκνήσῃ νὰ νοθεύσῃ οἰονδήποτε καὶ αὐτὸ τὸ κράτιστον περὶ ὑφηγητῶν σύστημα ; * Ἄλλως δὲ ὡς ἔχει τανῦν ἡ ὑφηγεσία, ποῦ αὐτῆς ὁράται τὸ πρὸς τοὺς ἱκανοὺς κάλυμα ; * Ἡ πόθεν αὐτῆς οἱ ἀνίκανοι δύνανται ν' ἀρυσθῶσι δύναμιν ; * Ἐκεῖνοι μὲν ἀφομοιοῦνται πρὸς τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης ἀσχυλοῦμενοι, οὗτοι δὲ βαθυμῆδὸν ἐκκρούονται ἀδυνατοῦντες πρὸς τοὺς πρώτους νὰ διαγωνισθῶσι.

* Ἡ πολιτικὴ ὑποψηφιότης του προετάρθη πολλάκις ἀπὸ τῆς νεωτάτης αὐτοῦ ἡλικίας εἰς τοὺς συνεπαρχιώτας αὐτοῦ ἐκλογεῖς ἀλλ' ἡ κάλπη ἀπεφαινετο ἐκάστοτε ὄχι. Καὶ ὁ Φλογαίτης ἔμενεν ἐκάστοτε ἐκτὸς τῆς Βουλῆς. Ἦτο ἄρα γε τοῦτο σφάλμα τῶν Χαλκιδιέων ἢ σφάλμα τῶν κομματικῶν κυβερνήσεων καὶ τοῦ ἀθεμίτου τρόπου, καθ' ὃν διεξήγον καὶ διεξάγουσιν ἔτι τὰς ἐκλογάς ; Πρὸς τὸ ἐρώτημα ἄς ἀποκριθῇ τὸ ἀκόλουθον γεγονός. Εἰ καὶ ἤλλασσε συναγωνιστὰς ἐκάστοτε, διότι οὗτοι ἀπὸ ἀνθυπουργικῶν ὑποψηφίων μετεβάλλοντο εἰς ὑπουργικοὺς καὶ ἀπὸ κυβερνητικῶν ἐγένοντο ἐναντίοι τοῦ ὑπουργείου, ἀλλασσοῦσῶν τῶν κυβερνήσεων, ὁ Φλογαίτης ἤρχετο πάντοτε ἐκ τῶν γενικῶν ἀποτελεσμάτων πρῶτος ἐπιλαχῶν, ἐπιτυγχάνων ἐκάστοτε πρῶτος ἐν οἷς ὁμοίαις ἐνηργεῖτο ἀνοθεύτως ἡ ἐκλογή.

* Ἡδύνατο νὰ τύχῃ κυβερνητικῆς ὑποψηφιότητος καὶ ταιαύτη προσηνέχθη αὐτῷ πολλάκις καὶ παρ' ἄλλων μὲν ὑπουργῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Βούλγαρη, ἀλλ' οὐδέποτε ἔστερξε νὰ προεξοφλήσῃ τὰ πολιτικά του φρονήματα ἢ νὰ δώσῃ ψευδῆ περὶ τούτων ὑπόσχεσιν καὶ προετίμησε νὰ βλέπῃ ἑαυτὸν ἀποκλειόμενον τοῦ κοινοβουλίου, κατατριβωμένην δὲ τὴν ἐπιρ-

ροὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων καὶ διαδοχικῶν ἀποτυχιῶν. Ὁ βουλευτὴς οὐδέποτε πρέπει νὰ δεσμεύηται δι' ὑποσχέσεων πρὸς τὰς Κυβερνήσεις, διότι εὖτω ματαιοῦται ὁ σκοπὸς τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, καθ' ὃ οἱ βουλευταὶ τυγχάνουσιν ἐλεγκταὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, δὲν ὑπάρχει δὲ ἀληθινὸς ἐλεγχος, ὅσάκις ἂν εὗτοι προπωλῶσιν ἀντὶ πινακίου φακῆς μετὰ τῆς συνειδήσεως καὶ τὴν ψῆφόν των. Τοῦτο διότι τὸ ἐφρόνει καὶ διότι τὸ ἐξέφραζε πρὸς τοὺς καλοῦντας αὐτὸν εἰς ἐκλογικὴν συνεννόησιν κυβερνήτας, ἤρκει ν' ἀποκλείη τὸν Φλογαίτην τῶν κυβερνητικῶν συνδυασμῶν καὶ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Τοιαύτη ἦτο ἡ γνώμη καὶ αἱ ἀρχαὶ του, δι' ἧς, ὡς ἐρήθη ποτὲ εὐφρῶς πάνυ, ὁ Βούλγαρης τὸν συνεχάρη, ἀλλὰ καὶ τὸν. . . ἀπέκλεισε τῆς Βουλῆς. Ἐνταῦθα ἠδύνατό τις νὰ προσθέσῃ. . . πρὸς τιμὴν μὲν αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκείνου.

Ἐν ἔτει 1879 ἐπέτυχε τὸ πρῶτον ὁ Φλογαίτης καὶ διὰ μεγάλης μάλιστα πλειονοψηφίας ἐν ταῖς βουλευτικαῖς ἐκλογαῖς Χαλκίδος παρὰ τὰ ἐκλογικὰ ὄργανα τὰ διαπραχθέντα ἐν τοῖς ἀγροτικαῖς ὁμίαις ὑπὲρ τῶν τότε ὑποψηφίων τῆς κυβερνήσεως.

Εἰσελθὼν εἰς τὴν Βουλὴν, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν ἄκρων οἰκονομιῶν, ὧν ἦτο ἐνθερμος θιασώτης ἀνεκάθεν. Καὶ ἐκυμάτισε τότε ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ τῆς σώφρονος φειδῶς ἡ σημαία ὑψωθεῖσα ὑπὸ τούτου ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Τρικουπή, ἀπαρνηθέντος ἔπειτα ἑαυτόν. Ὁ Φλογαίτης πρὸ τῆς εἰσόδου του εἰς τὸ κοινοβούλιον συνίστα δι' ἀλλεπαλλήλων ἄρθρων τὴν μονοετῆ θητεῖαν καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς δεκάτης διὰ τοῦ φόρου τῶν ἀροτριῶντων κτηνῶν. Ἐν τῇ ὑπερμαχήσει τῶν ἰδεῶν τούτων ἔσχεν ἡμογνώμονα τὸν Τρικουπήν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὅμως ἐκεῖνος ἐπολιτεύθη κεχωρισμένως, οὐδέποτε ἐν τῷ κοινοβουλίῳ ταχθεὶς εἰς κόμμα.

Ἡ Βουλὴ αὕτη ἐπέρανε τὸν βίον πολὺ πρὸ τοῦ νομίμου χρόνου καὶ οἱ πολῖται ἐκλήθησαν καὶ αὖθις ἐπὶ τὰς κάλπας. Διὰ δὲ τῆς νέας ταύτης ἐτυμηγορίας τοῦ λαοῦ τῆς Χαλκίδος ἀνεδεικνύετο καὶ πάλιν ἀντιπρόσωπος παρὰ τὰ φρικώδη ἐκλογικὰ ὄργανα, τὰ ὁποῖα τελοῦνται συνήθως παρὰ τὸ στενὸν τοῦ Εὐρίπου, ἰδίως ὅσάκις ἡ διεξάγουσα τὰς ἐκλογὰς κυβέρνησις εἶνε κομματικὴ. Κατὰ τὰς ἐξελέγξεις τῶν ἐκλογῶν, καίπερ διατελῶν πολιτικὸς ἐχθρὸς τῆς κυβερνήσεως Κουμουνοῦρου, συνεψήφισεν ὅμως μετὰ τῶν φίλων τοῦ ὑπουργείου ἀγωνιζομένων νὰ σώσῃ νομίμως ἐκλελεγμένους ἡμόφρονάς τινας βουλευτάς, τῆς ἐκλογῆς τῶν ὁποίων ἐπεδιώκετο ἡ ἀκώρωσις ὑπὸ τῆς πανσθενοῦς τότε καταστάσεως Τρικουπικῆς μερίδος. Ἀλλὰ καὶ οὕτως εἰ φίλοι τοῦ Τρικουπή ἐξέλεξαν

αὐτὸν μέλος τῆς ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιτροπῆς, ὅφ' ἦς δημοθυμῶς ὠνομάζετο καὶ εἰσηγητῆς, μὴ διορισάσης τῆς τότε μειονοψηφίας τοιοῦτον.

Ἄλλ' ὁ Φλογαΐτης, ἐναντίος τοῦ ἐκ Μεσσηνίας πολιτευτοῦ, οὕτινος τὴν οικονομικὴν πολιτικὴν ἐθεώρει ἐπιζήμιον, ἐξανεστή δριμύς κατὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Τρικουπῆ, ὅστις ἦτο ἀντιθέτως πρὸς ἄλλον προηγούμενον προϋπολογισμόν τοῦ ἰδίου πολλῶ πολυτελέστερος καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ μὴ φειδωλοῦ Κουμουνοῦρου συνταχθέντος τοιοῦτου. Διὰ πολυφύλλου ἐκθέσεως κατεδείκνυε τὸ βάραθρον πρὸς ὃ ἐφερόμεθα, προιδῶν καὶ προειπὼν τὴν ἐπικειμένην χρεωκοπίαν, καὶ συγχρόνως ὑπεδείκνυε μέσα σωτηρίας, ἀναπτύσσων ὀλόκληρον σύστημα δικαστικῆς, διοικητικῆς, οικονομικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀναδιοργανώσεως. Τὸ σύστημα τοῦτο δὲν ἐξετυλίσσετο τότε τὸ πρῶτον ἐνώπιον τῆς Βουλῆς. Ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ προγενεστέρως εἶχε συνηγορήσει ἐν αὐτῇ καὶ πραγματείας ἀλλεπαλλήλους εἶχε γράψει πρὸ τούτου ἐκτὸς αὐτῆς. Ὑπέβλεπε μάλιστα καὶ νομοσχέδια σχετικὰ, ἅτινα ὅμως ἔμειναν ἀσυζήτητα.

Καὶ συνέπραξε μὲν ἔκτοτε μετὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀντικείμενος ὅμως εὐσθενῶς ἐκάστοτε κατὰ τῶν ἀντιδραστικῶν μέτρων τῆς. Τούναντιον ὑπεστήριζε τὴν Κυβέρνησιν, εἰσάγουσαν τὸν νόμον περὶ μονιμότητος καὶ προσόντων τῶν ὑπαλλήλων, ὅστις καὶ δύναται νὰ θεωρηθῆ μέχρι τινὸς ἔργον τῆς πρωτεβουλίας τοῦ Φλογαΐτου, διότι ἄνευ τῶν ἀνευδότων αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ βήματος παραστάσεων, ἄνευ τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἀγῶνος ὃν εἶχε τότε ὑποκινήσει καὶ τῶν ἰδιαίτερον παροτρύνσεων αὐτοῦ πρὸς τοὺς βουλευτάς, ἴσως ἐματαιοῦτο ἡ ψήφισις του. Καὶ τοῦτο μὲν ἐκ τῶν ὑστέρων κρινόμενον ἠδύνατο νὰ μὴ εἶνε ἀτύχημα, ἀφοῦ ἡ ψηφίσασα κυβέρνησις ἐσκέφθη νὰ ἀσφαλίσῃ διὰ βίου τοὺς φίλους αὐτῆς ἀσχέτως τῆς ἱκανότητός των· τὸ νομοθέτημα ὅμως κατ' ἀρχὴν εἶνε ἐκ τῶν ἐν εὐνομούμενῃ πολιτείᾳ ἀπαραιτήτων. Οὐδὲ δύναται ὄντως εὐνομούμενη νὰ λογισθῆ πολιτεία ἢ μὴ ἀσφαλίζουσα τὴν εἰσαγωγὴν καὶ διατήρησιν τῆς ἱκανότητος εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, τὴν μὲν εἰσαγωγὴν αὐτῆς, ἀποκλειομένης τῆς καθ' ἰεραρχίαν προαγωγῆς, διότι μόνη ἢ τοῦ χρόνου πάροδος ἄνευ μαθήσεως καὶ νοῦ ἀναβιβάζει πολλάκις τὴν ἀνικανότητα εἰς τὰ ὕψατα ἀξιώματα, τὴν δὲ διατήρησιν, μὴ ἐπιτρεπομένου τῶ ὑπουργῶ ν' ἀπολύῃ ἄνευ αἰτίας δεδικοιολογημένης ὑπὸ πειθαρχικοῦ πολυμελοῦς συμβουλίου.

Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1885 ἀπεκλείετο δι' ὀλίγων ψήφων μεθ' ἄπαντος τοῦ συνδυασμοῦ του ἀντιπολιτευόμενος ὢν χάρις εἰς τὰ ἐν Χαλκίδι διαπρακτούμενα ἐκλογικὰ ὄργανα. Διότι ἡ Χαλκὶς ἔνεκα τῆς αὐ-

θαιρεσίας καὶ τοῦ τυραννικοῦ ἀστόργων τινῶν τέκνων αὐτῆς εἶχεν ἀναδειχθῆ ἐπὶ μακρὸν καιτὶς ἐκλογικῶν ἀτασθαλιῶν. Τοῦτο τοῦλάχιστον μαρτυροῦσι τὰ τεύχη τῶν πρακτικῶν τῆς βουλῆς. Ἐπεμβάσεις, καλπονοθεύσεις, κατακύρωσις τῶν ψήφων ὑπὲρ τοῦ τελευταίου ὑπερθεματιστοῦ, τοιοῦτος ἦτο ὁ ἰσολογισμὸς τῶν ἐκλογικῶν περιόδων· καὶ ταῦτα ἀπὸ τῆς μεταπολιτεύσεως, διότι κατὰ τὴν πρώτην βασιλείαν οὐδ' ἦτο δυνατόν καὶ νὰ φαντασθῆ τις νὰ ἐκτεθῆ ἀνθυπουργικός, διότι ὁ Ὅθων διώριζε τότε τοὺς βουλευτάς, καθὼς διώριζε καὶ τοὺς γερυσιαστάς, θέλων ὑποταγμένα τὰ νομοθετικὰ σώματα. Ἄλλ' ἐνῶ ἠκυρώθησαν τότε πολλαὶ ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐκλογαί, ἡ τῆς Χαλκίδος ἐπεκυρώθη, διότι ὑπὲρ ἐνὸς τῶν ἐπιτυχόντων βουλευτῶν διεφέρετο ἡ τότε κυβερνητικὴ τῆς Βουλῆς πλειονοψηφία.

Ἐπειδὴ ἐν τούτοις ὁ τότε πρωθυπουργὸς ἐδήλωσεν αὐτῷ διὰ κοινοῦ φίλου, ὅτι ἐλυπεῖτο μὲν σφόδρα, μὴ δυνάμενος ν' ἀκυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν, προεθυμεῖτο ὅμως νὰ προσενέγκῃ αὐτῷ ὑψηλὸν τι μετὰ τὸ τοῦ ὑπουργοῦ ἀξίωμα, ἐδέχθη κατὰ προτίμησιν τὴν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς παιδείας γενικὴν γραμματεῖαν ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ εἰσακουσθῶσιν αἱ πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως γνῶμαί του αἱ ἀναπτυχθεῖσαι ποτὲ καὶ ἐν τῇ Βουλῇ. Ὁ Φλογαίτης εἶχε μέχρι τότε πολλὰς ἀποκρούσει θέσεις, ἀλλ' ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ πολιτικὴ βιαιότης, ἣν εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει ὡς βουλευτῆς, διότι ἐν τῇ βουλῇ ἡ θέσις του ἦτο πολλῶ σημαντικωτέρα τῆς τῶν πλείστων τοῦ ὑπουργείου μελῶν, ὅπερ ἄλλως δὲν λέγεται ἐνταῦθα ὡς τίτλος, γνωστοῦ ὄντος τοῦ μέτρου καθ' ὃ οἱ ἐκάστοτε πρωθυπουργοὶ ἐκλέγουσι τοὺς ὑπουργοὺς των, θὰ συνετέλει εἰς ἐπικράτησιν τῶν γνώμων αὐτοῦ, ἔπεισεν αὐτὸν νὰ γίνῃ γενικὸς γραμματεὺς ἐπὶ γενικῇ ἐκπλήξει!

Κατωρθώθη δὲ ἀληθῶς τῇ εἰσηγήσει αὐτοῦ νὰ ἐκδοθῆ διάταγμα περὶ μονιμότητος τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν διδασκάλων, τῆς βουλῆς περισπωμένης τότε ὑπὸ ἄλλων ἀσχολιῶν, ἕτερον περὶ πρακτικῶν ἐξετάσεων πρὸς διορισμὸν καθηγητῶν καὶ ἕτερον περὶ τοποθετήσεως τούτων μέχρι τῆς 5 Αὐγούστου ἐκάστου ἔτους. Ἄν τὰ διατάγματα ταῦτα διετηροῦντο ἐν ἰσχύϊ, ἡ ἐκπαιδευσις θὰ ἦτο βεβαίως πλειότερον προηγμένη· ἀλλ' ἀτυχῶς τὸ διάδοχον ὑπουργεῖον, παρητημένου ἤδη τοῦ Φλογαίτου τὴν γραμματεῖαν, ἀνεκάλεσεν ἐκ τούτων τὰ πλεῖστα. Καὶ ἦτο τοῦτο τὸ πρῶτον καὶ μόνον δημόσιον αὐτοῦ λειτούργημα. Δέκα πρότερον ἔτη κατόπιν ἐκλογικῆς ἀποτυχίας εἶχε προσενεχθῆ αὐτῷ ἡ γενικὴ γραμματεία τοῦ ὑπουργείου τῆς δικαιοσύνης, τὴν ὁποίαν ὅμως ἀπεποιήθη ἀποτροπιαζόμενος νὰ γίνῃ διεκπεριωτῆς τῶν κομματικῶν ἀπαιτήσεων, καὶ δὴ νὰ

περιέληθη εἰς τὴν κωμικὴν ἀνάγκην νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἐπαρχιακῶν αὐτοῦ ἀντιπάλων. Ἐκτοτε τὰ δημόσια λειτουργήματα κατέπεσον μεγάλως ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει, σήμερον δὲ καὶ αὐταὶ αἱ γενικαὶ γραμματεῖαι τῶν ὑπουργείων, αἱ ἰσοδυναμοῦσαι πρὸς τὸ ἀλλαχοῦ ἀξίωμα τοῦ ὑφυπουργοῦ, προσφερόμεναι εἰς πρόσωπα ἀνεξάρτητα καὶ αὐτοτελῆ, εἰς σοβαρὰ καὶ σπουδαῖα πρόσωπα μὴ ἀπεκδυθέντα τὸν πρὸς ἑαυτὰ σεβασμὸν, ἀποκρούονται, οὐδὲ τολμᾶται κἄν μάλιστα ἡ προσφορὰ αὐτῶν εἰς τοιαῦτα.

Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1887 ἀπέστη οἰκειοθελῶς τοῦ ἀγῶνος. Ἐν ἔτει δὲ 1890 ἐξελέγετο βουλευτὴς Εὐβοίας ἀποτυχόντος τοῦ ὑπουργικοῦ συνδυασμοῦ παρὰ πάσας τὰς καταπληκτικὰς ἐπεμβάσεις καὶ τοὺς ἀποκλεισμοὺς ἐν τοῖς πλείστοις τῶν Χαλκιδικῶν δήμων. Τῆς Κυβερνήσεως τότε προΐστατο ὁ καὶ μέχρι ἐσχάτων κυβερνήσας τὴν χώραν. Ὁ Φλογαίτης ἔκρινεν ὀλεθρίαν τὴν ἐπάνοδον τοῦ Τρικούπη εἰς τὰ πράγματα καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ ἦτο διατεθειμένος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν Κυβέρνησιν. Ἐν τούτοις ὑπὲρ οὐδενὸς σχεδὸν τῶν κυβερνητικῶν νομοσχεδίων ἐψήφισε, θεωρῶν αὐτὰ βλαπτικώτατα εἰς τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας. Προέβαλε δὲ καὶ αὐθις ἐν τῇ βουλῇ τὰς ἀποκεντρωτικὰς ἀρχὰς του καὶ ὑπερεμάχησεν αὐτῶν διὰ τῶν ἀγορεύσεων αὐτοῦ περὶ διαφόρων νομοσχεδίων.

Ὁ Φλογαίτης, ἂν δὲν διακρίνουσιν αὐτὸν ἔξοχα ἐξωτερικὰ προτερήματα ῥήτορος, τὰ ἐσωτερικὰ ὅμως λεγόμενα κατέχει εἰς ὄχι μικρὸν βαθμὸν. Καὶ ἄλλως δὲ ὡς γνωστὸν ἐν τοῖς κοινεβουλίαις ἡ πομπώδης ῥητορικὴ ὑπεχώρησε πρὸ τῆς πρακτικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀγορεύσεως. Καὶ ὡς κοινῶς λέγεται, τὸ κοινεβούλιον κατέλυσε τὴν ῥητορικὴν. Κατὰ τὴν τελευταίαν βουλευτίαν αὐτοῦ εἰσῆχθη ὑπὸ τῶν βουλευτῶν τῆς πλειοψηφίας κατηγορητήριον κατὰ τοῦ πρώην πρωθυπουργοῦ. Ἡ παραπομπὴ εἰς δίκην ἀρχηγοῦ ἰσχυροῦ κόμματος εἶνε σπάνιον γεγονός ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἔθνῶν ἰδίως ἐκείνων, ἅτινα διοικοῦνται ἐκ περιτροπῆς ὑπὸ δύο μόνον κομμάτων. Ὑπὸ τῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἣν τὰ δύο κόμματα τοῦ κοινεβουλίου ἐξέλεξαν ἰσαριθμῶς, ὁ Φλογαίτης ἀνεδείχθη πρόεδρος παμφηφεί. Ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἐνεῖχεν ὅλον τὸ μέτρον τῆς περὶ αὐτοῦ κρατούσης παρὰ τοῖς ἀντιπροσώποις τοῦ ἔθνους ἰδέας. Ἄτυχῶς ἡ Κυβέρνησις ἀφῶ ὑπεκίνησε τὴν κατηγορίαν, φυγομαχοῦσα ἔπειτα ἐκ λόγων οὓς δὲν ἐρευνῶμεν ἐνταῦθα, ἀπέφυγε νὰ υἱοθετήσῃ καὶ ἔληγεν οὕτω γελοίως ἡ ἰλαροτραγωδία ἐκείνη, ἣτις διεδραματίζετο ἐπὶ τοσοῦτους μῆνας εἰς βᾶρος πάντοτε τοῦ εὐπίστου κοινῶ ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ κατηγορητήριον τοῦ Τρικούπη».

Κατὰ τὸν ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου βίον αὐτοῦ, βραχὺν σχετικῶς, διότι ὁ Φλογαΐτης εἶνε ἐκ τῶν πολιτευτῶν, οἵτινες τὸ πλεῖστον τοῦ πολιτικοῦ βίου των διανύουσιν ἔξω τοῦ περιβόλου τούτου, οὐδένα ποτὲ ἐψήφισε προϋπολογισμόν. Τούς ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων ὑποβαλλομένους ἐκάστοτε ἐχαιρέτιζε διὰ τῆς μελαίνης ψήφου, πάντας ψκοδομημένους ἐπὶ ἀστόργου σπατάλης. Μάλιστα δὲ εἴκοσιν ὅλα ἔτη, πρὶν αὕτη κηρυχθῆ ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ πρωτεργάτου της, προεμνηύετο ὑπ' ἐκείνου, εἰσηγούμενου προϋπολογισμοῦ, ἢ χρεωκοπία τοῦ δημοσίου θησαυροῦ. Ἄλλὰ ποῖος νὰ τὸν ἀκούσῃ; Ὁ ἄσωτος υἱὸς τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὸ πανίσχυρον κόμμα του, ὅπερ ἐβλεπε διὰ μόνων τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ *μεγάλου ἀνδρός* ὅστις *προῖστατο τότε τῆς χώρας* καὶ ὅπερ ἐφαντάζετο *ἐκατομμύρια δεξιά, ἐκατομμύρια ἀριστερά*, ἐκατομμύρια πάντοθεν;

Συνεβούλευσέ τις τῶν φίλων αὐτῷ ποτὲ νὰ γίνῃ κομματικώτερος. Ἄλλ' ἦτο τοῦτο τρόπος τοῦ λέγειν, διότι ὁ Φλογαΐτης οὐδὲ τὸ παράπαν ὑπῆρξε κομματικός. Τοῦτο ἀκριβῶς τυγχάνει τοῦ ἀνδρός τὸ γνῶρισμα, εἰς ὃ ὀφείλονται καὶ αἱ ἐκλογικαὶ του ἀποτυχίαι καὶ τὸ ὅτι οὐδέποτε ἐγένετο ὑπουργός. Παρατηρήθη δὲ εἰς αὐτὸν τοῦτο καὶ ὑφ' ἀπάντων τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων, οἵτινες ἐπεζήτησαν κατὰ καιροῦς τὴν πολιτικὴν φιλίαν του.

Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1880 κοινεβουλευτικὴν πτώσιν τοῦ ὑπουργείου Τρικούπη καὶ τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως Κουμουνδούρου, καὶ οἱ δύο ἀρχηγὸι τῶν τότε ἰσχυρότων μεγάλων κομμάτων, ὑπέδειξαν εἰς αὐτόν, ὅτι ἀνεξαρτήτως πολιτευόμενος ὑφίστατο καιρίαν ζημίαν, ἐνῶ ἂν μετεπίθειτο κομματικῶς νὰ πολιτευθῆ, ἤρκει κομματικὴ ἐνεργὸς πολιτεία μηνῶν μόνον τινῶν, ἵνα ἀσφαλίσῃ τὴν μετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸ ὑπουργεῖον. Ἄλλ' ἀμφότεροι ἤκουσαν παρ' αὐτοῦ ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἀνταλλάσσει τὴν συνείδησιν ἀντὶ ὑπουργικοῦ χαρτοφυλακίου. Ἄνῆρ ἀρχῶν, φρονημάτων, ἠθικῶν πεποιθήσεων, τὰς διτοίχας δι' οἷονδῆποτε συμφέρον δὲν στέργει νὰ θυσιάσῃ ἀνὴρ ὑποτάσσωσιν καὶ πόθους καὶ φιλοδοξίαν εἰς ἠθικὸς κανόνας οὓς οὐδέποτε στέργει νὰ παραβῆ. Τὰ φρονήματά του, αἱ πεποιθήσεις του οὔτε συστέλλονται οὔτε διαστέλλονται ὡς τοσοῦτων ἄλλων πολιτικῶν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Ὁ χαρακτήρ του δὲν εἶνε ἐλαστικός. Δὲν εἶνε πρακτικὸς ἄνθρωπος ὡς λέγουσιν οἱ συμφεροντολόγοι τῶν φατριῶν, εἶνε θεωρητικός, ἰδεολόγος! Αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ του, ἂν μὴ εἶνε ἐκ γρανίτου, δὲν εἶνε ἐξ εὐμαλάκτου κηροῦ. Διὰ τοῦτο δὲν ἔφθασεν ὑπεράνω τῆς βουλευτικῆς, καίτοι ὑπὲρ αὐτὴν δὲν ὑπάρχει καθ' ἡμᾶς ἀνωτέρα βαθμὶς ἐν τῇ πολιτικῇ κλίμακί. Τὸ ἀληθινὸν ἀτύχημα εἶνε

ὅτι ἕνεκα τούτου κατώρθωσεν οὐδὲ βουλευτῆς νὰ ἐκλέγηται πάντοτε, ὅπερ δὲν εἶνε βέβαια ἢ ἀρίστη τῶν συστάσεων διὰ τοὺς ἐκλογεῖς τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ.

Καὶ πῶς ἠδύνατο τοιαύτας ἔχων πεποιθήσεις νὰ καταστῆ ἰσχυρὸς ἐν τῇ πολιτικῇ, ἀφοῦ τὸ μικρόβιον τοῦ κόμματος εἶχε προσβάλει ἐλόκληρον τὸ πολιτικὸν σῶμα, ἀφοῦ ἦτο μόνος, κηρύττουσα τὴν βουλευτικὴν ἀνεξαρτησίαν ἐν μέσῳ ἀνταγωνιζομένων κομμάτων, ἀφοῦ ἐπάλαυνεν εἰς κατὰ συντεταγμένων στρατῶν ἐχθρικῶς μὲν πρὸς ἀλλήλους διακειμένων, ἐχόντων ὅμως κοινὴν τὴν θρησκείαν τοῦ κόμματος, πρεσβευόντων ἐναμίλλως τὸ δόγμα αὐτοῦ; Καὶ ὅμως ἐνέμεινε καὶ ἐμμένει κρατῶν τὴν σημαίαν του καὶ ἀντιπαλαίων ἐν ὀνόματι αὐτῆς κατὰ πάντων. Φιλοδοξίαν ἔχει ταύτην καὶ μόνην νὰ ἴδῃ ἐφαρμοζομένης τὰς ἀρχάς του, τὴν ἀποκέντρωσιν ἐν τῇ διοικήσει, τὴν νομοθετικὴν ἐξόντωσιν τῆς συναλλαγῆς. Ἄν θὰ ὑψωθῆ ὁ ἴδιος εἰς τὰ πολιτικὰ ἀξιώματα, ὀλίγον τὸν μέλει. Ἄρκει αἱ ἀρχαί του νὰ ὑψωθῶσι. Δυστυχῶς ὅμως ἐν Ἑλλάδι, πεποιθήσεις καὶ γνώμαι τοιαῦται εἶνε βαρὺ φορτίον ἐμποδίζον τὴν πολιτικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀτόμου. Εὐτυχῶς αἱ ἀρχαί τοῦ Φλογαίτου κατακτώσιν ὀπαδοὺς ὁσημέραι. Γάλλος βουλευτῆς δημοσιεύσας πρό τινος μελέτην περὶ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος, δι' οὗ καὶ μόνου νομίζει ὅτι δύναται νὰ σωθῆ ἡ Γαλλία, ἐπικαλεῖται ὑπὲρ τῆς γνώμης του μεταξὺ διαπρεπῶν συγγραφέων τῆς Δύσεως καὶ τὸν Ἑλληνα πολιτειολόγον. Καὶ ἐν τούτοις οἱ συμπολιταὶ του Χαλκιδεῖς ὠλιγόωρησαν πολλακίς τῆς τιμῆς τοῦ ν' ἀντιπροσωπεύωνται ὑπ' αὐτοῦ.

Πρὸς τὰ παράσημα πολλὴν ἠσθάνετο ἀπ' ἀρχῆς ἀπέχθειαν. Ὅτε πρὸ εἴλοσι περίπου ἐτῶν ὁ τότε πρεσβευτῆς τῆς Ἰταλίας νῦν χαρίσσει τὸν ἄνδρα ἐπὶ τῇ ἑμιλίᾳ αὐτοῦ κατὰ τὸ πολιτικὸν μνημόσυνον τοῦ πρώτου βασιλείως τῆς Ἰταλίας, καὶ ὑπεδήλου εἰς τούτον ὅτι ὁ παρὰ τὸν Τίβεριν κύριός του προὔτιθετο νὰ ἀπονεύμῃ αὐτῷ παράσημον ἐκ τῶν ἀνωτάτων, ὁ Φλογαίτης παρεκάλεσεν εὐγενῶς αὐτὸν νὰ προλαβῆ τὸ πρᾶγμα, διότι δὲν ἐπεθύμει νὰ εὐρεθῆ εἰς τὴν δυσάρεστον ἀνάγκην ν' ἀρνηθῆ τὴν βασιλικὴν εὐαρέσκειαν ξένου μάλιστα ἄνακτος καὶ δὴ φίλης καὶ ἀδελφῆς χώρας. Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο καθ' ἑαυτὸ δηλοῖ ὅτι ὁ Φλογαίτης ἀνήκει εἰς τοὺς ἐπιλέκτους τῆς χώρας τοὺς μὴ στέργοντας ποικίλα χρώματα ταινιῶν καὶ μαρμαρυγῆν πολυτίμων μετάλλων ἐπὶ τῶν στηθῶν των. Τὰ ἀνδρικὰ στήθη παρίστανται ἀνδρικώτερα ὑπὸ τὸν ἀπλοῦν μέλανα ἐπενδύτην, ὅστις ἀπὸ ἑκατὸν καὶ πλέον ἐτῶν εἶνε ἐπίσημος στολὴ τῶν συνηγῶρων τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τῶν σκαπανέων τῆς ἐπιστή-

μης, τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, τῶν γερουσιαστῶν, τῶν μεγάλων τριβούνων. Τὰ παράσημα ἄλλως ὑπὸ κομματικῶν ἰδίως ἀπονεμόμενα ὑπουργῶν θεωρεῖ δεινὸν παράγοντα προσηλυτισμοῦ καὶ ἐξαχρειώσεως, δίκτυον σαγηνεύσεως θιασωτῶν τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ ἡγεμόνος, ἐπικίνδυνον μέσον ἐξωνήσεως τῶν βουλευτικῶν συνειδήσεων, τρόπον ἱκανοποιήσεως φατριαστικῶν ὑπηρεσιῶν, δέλεαρ χαρακτήρων κενοδόξων καὶ ἀσθενῶν. Μήπως βραβεύεται δι' αὐτῶν ἡ ἀρετή; μήπως ἀμείβονται δι' αὐτῶν αἱ ἐκδουλεύσεις πρὸς τὴν πατρίδα; Ἄληθές βραβεῖον ἐναρέτου μὲν καὶ γενναίου ἀγωνιστοῦ ἡ ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη, μεγαλόφρονος δὲ καὶ ἐπιδεξίου πολιτικοῦ ἐπαθλον ἡ ὁμόθυμος τῶν πολιτῶν ἐκτίμησις, τὸ κοινὸν σέβας, ἀληθὴς ἀμοιβὴ τῶν ἀνδραγαθούτων, τῶν προαγόντων τὴν ἐπιστήμην, τῶν εὐεργετούντων τὴν ἀνθρωπότητα, στέφανος ἐκ δάφνης καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον κλάδος ἐλαίας ἐν ἀνάγκῃ τὸ πρυτανεῖον ἐφ' ὄρου ζωῆς, ὁ ἀνδριάς μετὰ θάνατον· οὐχὶ αἱ ταινίαι καὶ οἱ σταυροὶ τῶν αὐλῶν καὶ τῶν Κυβερνήσεων, οὓς φέρουσι καὶ παλατίων ἱπποκόμοι καὶ πρεσβειῶν θεράποντες καὶ θυρωροὶ τραπεζιτικῶν οἴκων. Ἐν χώρᾳ μόλις ἄρτι ἐξεληθούση μακρῶν καὶ βαρυτάτης δουλείας πολλῶν ἄμεινον ἂν ἐφράσαστο ἡ θύρα εἰς πᾶν ὅ,τι ὑποτρέφει τὴν φαυλότητα ἢ ὑποθάλλει ἀδυναμίαν.

Οὐδὲν εἶδος νομικῶν γνώσεων τυγχάνει αὐτῶ ἀλλότριον, οὐδὲν ἀντικείμενον νομικῆς ἢ πολιτικῆς ἐπιστήμης κεῖται ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς εἰδημοσύνης αὐτοῦ. Σύνταγμα, διοίκησις, δικαστήρια, στρατιωτικὴ νομοθεσία, οἰκονομικά, ἐκλογικὸς νόμος, πανεπιστημιακὸς ὄργανισμός, οὐσιαστικὸν δίκαιον, περὶ πάντων τούτων ἔχει ἐτοιμὴν τὴν γνώμην καὶ τὴν γνώμην του οὐδεὶς ἀπαξιοῖ τῶν περὶ ταῦτα ἀσχολουμένων. Ἐχει ἄλλως συγγράφει ἔργα περὶ σχεδὸν πάντων τῶν ἀνωτέρω, ἐκδῶσει δὲ μετὰ τῆς σχετικῆς νομολογίας καὶ πολλῶν ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων· πάντας τοὺς δικαστικούς νόμους, ὅπερ ἀπῆται χαλκεντέρου ἀντοχὴν καὶ φιλοπονίαν, ἡ δὲ συγγραφικὴ αὐτοῦ γονιμότης ἀποτελεῖ ἀληθῶς ἐξαιρέσις οὐχὶ λίαν συνήθη ἐν τόπῳ ἐν ᾧ ἡ πνευματικὴ ἐσοδεία εἶνε κατ' ἔτος τὰ μάλιστα πενιχρά. Καὶ τοῦτο ἐνῶ ἀφ' ἐνός εἶνε πλεονέκτημα εἶνε ἄμα καὶ μειονέκτημα τοῦ ἔργου του ἐξεταζομένου εἰς τὰ καθ' ἕκαστα αὐτοῦ μέρη. Ἡ πολυμερὴς τοῦ ἀνδρός ὁράσις ἠλάττωσεν ἐν τισὶ κατ' ἀνάγκην τὴν ἐπιστημονικὴν βαθύτητα· διότι οἷα ἀπέβη ἤδη ἡ ἐπιστήμη, ἡ εἰς πάντας αὐτῆς τοὺς κλάδους εὐδοκίμησις εἶνε ἀνέφικτος καὶ μόνον ἐν τῇ ἐξειδικεύσει καὶ τῷ καταμερισμῷ κεῖται τὸ μυστήριον τοῦ ἐπιστημονικοῦ τελείου. Ὁ Φλογαίτης ἀπὸ φύσεως καὶ χαρακτῆρος καὶ

παιδεύσεως ἤτο κεκλημένος ἐπὶ τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας, ἐν αἷς ἐξόχως ἠδύνατο νὰ διακριθῆ ὡς καὶ ἐν τῇ ἐνεργῷ πολιτικῇ, τὰ κοινὰ πράττων, νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα. Ἀλλὰ δικηγορία, συλλογῶν νομοθετικῶν ἐκδόσεις—εἶνε δὲ αἱ αὐτοῦ ἄρισται τῶν ὑπαρχουσῶν παρ' ἡμῖν—νομικοῦ λεξικοῦ καὶ πολιτικῆς δικονομίας συγγραφῆ εἰσὶν ἔργα, ἅτινα, εἰ καὶ καθ' ἑαυτὰ μαρτυροῦσι πολυμάθειαν, δὲν δύνανται ἢ νὰ θεωρηθῶσιν ἐπιζήμιοι παρεκκλίσεις ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ βίῳ ἀνδρῶν, οἷος ὁ Φλογαίτης. Πλὴν ἀτυχῶς τοιαῦται τινὲς ἰδέαι καὶ ἀντιλήψεις εἶνε ἀκατανόητοι ὄλως καὶ ξένα παρ' ἡμῖν, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἔλλειψίς των δὲν ἀφῆκεν ἀνεπηρέαστον καὶ τὸν ἡμέτερον πολιτειολόγον.

Ὅτε ἡ ἰδέα τοῦ ἀνεξαρτήτου ἐκλογικοῦ κέντρου προκίψασα ἐν μέσῳ ἐγένετο ἀσπασίως δεκτὴ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, οἱ δημιουργοὶ καὶ ἀνάδοχοί του ἀπέβλεψαν εὐθὺς πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς τὸν ἄνδρα ὅστις ἠδύνατο ν' ἀναπετάσῃ ἀπὸ τῆς πρώτης λαϊκῆς αἰθούσης τῶν Ἀθηνῶν ἐπαξίως τὴν σημαίαν τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας. Καὶ πράγματι ἀπετάθησαν πρὸς τὸν Φλογαίτην, ἵνα ἀπὸ τοῦ νεοτεύκτου βήματος τούτου κηρύξῃ τὰς ἐγνωσμένας ἀρχὰς του καὶ ἀνέλαβεν οὗτος νὰ διηγήσῃ ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου καὶ διερμηνεύσῃ τὰ ἐλαύνοντα αὐτῆν καινὰ φρονήματα, διδάσκων καὶ ὑποστηρίζων τὰς ἀρχὰς τῆς δι' ἀποκεντρωτικῶν νομοθετημάτων ἐξαφανίσεως τῆς συναλλαγῆς ἐνώπιον τοῦ συρρέοντος ἐκεῖ ἀθροῦ λαοῦ. Ἐδέχθη μάλιστα καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Κέντρου προσενηχθεῖσαν βουλευτικὴν ὑποψηφιότητα ἐν τῇ Ἀττικῇ, πρὸ τῆς ὁποίας ἐγκατέλιπε τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ ἐπαρχίαν, ἐλπίζων ἐντεῦθεν προσφορτέρην τὴν ὑπὲρ τῆς κατισχύσεως τούτων ἐνεργειᾶν του. Ὡμίλησεν ἄρα ἐν ὀνόματι καὶ τοῦ Κέντρου καὶ ἑαυτοῦ ἐπαναλαθὼν ὅ,τι πλειστάκις καὶ ἐν τῇ Βουλῇ καὶ διὰ συγγραμμάτων εἶχεν ὑποστηρίξει ὅτι δηλαδὴ τὸ Σύνταγμα ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καθ' ἣν ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία λογοδοτεῖ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς. Ὅθεν ὅπως ἡ νομοθεσία ἐπιφέρει τὰ προσήκοντα ἀποτελέσματα, πρέπει ἡ Βουλὴ ἐνώπιον τῆς ὁποίας ὀφείλει ἐκείνη εὐθύνας νὰ ᾖ ἀδελέαστος, διότι ἄλλως ἀνατρέπονται ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῶν αἱ συνταγματικαὶ βάσεις. Καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ ὦσιν οἱ βουλευταὶ ἀδελέαστοι, ὅπου ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία δύναται νὰ δελεάζῃ διὰ παροχῶν τοὺς βουλευτὰς καὶ τοὺς ἐκλογεῖς. Ὅπου τοῦτο συμβαίνει ἡ κυβέρνησις ἀποξενοῦται τῶν κυβερνητικῶν ἔργων, ἡ διοίκησις μεταβάλλεται εἰς ταπεινὴν θεραπαινίδα τῶν ἀξιώσεων καὶ τῶν συμφερόντων τῶν ὑπουργικῶν βουλευτῶν, οὔτοι δὲ ὑποτάσσουσι τὸ βουλευτικὸν καθῆκον εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκ τούτου δ' ἐπέρχεται ὅτι φρατριάζει

σκανδαλωδῶς ἢ διοικήσεις καὶ μεροληπτεῖ ἢ δικαιοσύνη, ὅτι πολλαπλασιάζονται τὰ ἀδικήματα, ὅτι καταπίπτουσιν αἱ εἰσπράξεις καὶ τὸ χεῖριστον ὅτι ψηφίζονται νόμοι ἐλαττωματικοί, ἀτελεῖς, πολλάκις δὲ καὶ ἐντελῶς σκανδαλωδείς, ψηφίζονται προϋπολογισμοὶ ἐπιβχρόνυοντες τὸν τόπον δι' ἐπαχθῶν δαπανῶν, ἐκ τῶν ὑποίων, ὡς ἤδη ἐν Ἑλλάδι, ἐπέρχεται πολλάκις ἢ κατὰπτυστος χρεωκοπία.

Συμπέρασμα δὲ τοῦ ἐν τῷ κέντρῳ κηρύγματός του, ὡς καὶ τοσοῦτων ἄλλων ὁμιλιῶν αὐτοῦ προηγουμένων ἐν τῇ Βουλῇ ἢ ἐκτὸς αὐτῆς, ἦτο ὅτι, ὅπως ἐπικρατήσῃ γνήσιος συνταγματικὸς βίος καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἀπητέιτο σύμφωνος πρὸς τὸ πολίτευμα νομοθεσία, προασπίζουσα τελεσφόρως τὰ συνταγματικὰ δικαίωματα τῶν πολιτῶν καὶ ἀσφαλιζουσα τὴν νόμιμον συνταγματικὴν διοίκησιν διὰ τῆς ἐξαφανίσεως τῆς συναλλαγῆς.

Δὲν πταίει ἄρα τὸ σύνταγμα, τὸ ὅποιον αἰτιῶνται τοσοῦτον αὐτοχειροτόνητοι πολιτειολόγοι. Δύναται μὲν καὶ τοῦτο νὰ ᾗ πλημμελὲς περὶ δευτερευούσας τινὰς διατάξεις αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν χρήζει διὰ τοῦτο καὶ μετατροπῆς ριζικῆς, ἀφοῦ μάλιστα καὶ τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ θεραπεύσῃ ἢ δι' ἀποκεντρωτικῶν νομοθετημάτων χειραφέτησις ἐκλογέων καὶ βουλευτῶν. Οὕτω φρονεῖ καὶ ὁ Φλογαίτης, οὕτινος ἡ γνώμη προκειμένου περὶ τοῦ καταστατικοῦ νόμου τῆς πολιτείας ἔδει πάντως οὐχὶ ὀλιγώρως νὰ ἀκουσθῇ. Διότι ὅπου καθιεροῦνται μὲν διὰ τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου τὸ ὑπεύθυνον τῶν ἀρχόντων, ἢ ἐνώπιον τῶν νόμων ἰσότης, ἢ ἐλευθερία τοῦ προσώπου, τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, τοῦ πολιτικοῦ φρονήματος, ἀλλ' ἢ νομοθεσία δὲν παρέχει τὴν δέουσαν ἀσφάλειαν εἰς αὐτά, ἐπέρχεται οἷα κατὰστασις καὶ ὑπὸ τὰ τυραννικὰ ἢ ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα.

Τί ὠφελεῖ ἢ καθιέρωσις τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας ἐν τῷ συνταγματικῷ χάρτι, ὅταν κακόβουλοι ἀνακριταὶ ἢ εἰσαγγελεῖς κακὸτροποὶ δύνανται ἐν ὀνόματι τῶν νόμων νὰ παραβιάζωσιν αὐτὴν ἀτιμωρηταί; Τί σημαίνει ἢ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν, ὅταν οὗτοι διὰ τῆς εἰς χεῖρας αὐτῶν ἰσχύος ἀναδεικνύονται ἀνώτεροι τῆς εὐθύνης, δεσμεύοντες τοὺς δικαστὰς πρὸ τῶν ὑποίων ὦφειλον τῶν ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένων εὐθύνας; Τίς ἢ χρεῖα συζητήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν συναφῶν φορολογικῶν νόμων, ἀφοῦ ἡ συζήτησις εἶνε εἰκονικὴ, τῆς σιωπῆς τῶν βουλευτῶν ὡς καὶ τῆς ψήφου των προσηραλισμένης τῇ κυβερνήσει διὰ τῆς μαχίαις τῶν παροχῶν; Ἐλευθεριάζει μὲν ἄρα ἐπαρκῶς τὸ πολίτευμα, ἀλλὰ χάρις εἰς ἀνελεύθερον καὶ τυραννικωτάτην νομοθεσίαν ἢ κεντρικὴ ἐξουσία δύναται νὰ μηδενίξῃ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀγαθὰ.

Πρὸς εἰσαγωγὴν ἀναμορφωτικῆς τοιαύτης νομοθεσίας ἀπαιτεῖται ἰσχυρὰ καὶ ἐπιβάλλουσα κοινὴ γνώμη, ἣτις ἔλειπε κατὰ τὰ τριάκοντα καὶ πλέον ἔτη τὰ διακρούσαντα ἀπὸ τῆς νέας συνταγματικῆς περιόδου τῆς χώρας καὶ τὴν ὁποῖαν ὁ Φλογαΐτης ἐπειράτο σκαλευομένην ἔτι τότε νὰ ἐπιρρώσῃ.

Ἡ ἐτυμηγορία τῆς Ἀττικῆς κάλπης καὶ περὶ πάντων τῶν συναγωγιστῶν τοῦ Φλογαΐτου καὶ περὶ αὐτοῦ ἦτο ὄχι. Πλεῖστοι ὅμως τῶν ἐπαρχιακῶν ἐφημερίδων κατήρτισαν ἕκτοτε ἐν ταῖς ἐδραῖς αὐτῶν καὶ περὶ αὐτὰς συνδέσμους ἀποσκοποῦντας εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἀποκεντρώσεως ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον προεδρείαν ἐκείνου. Τηλικαύτη ἄλλως εἶνε ἡ δύναμις τῆς ἀληθείας, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ συναλλακτικώτατα πολιτευθέντες καὶ ἐξωθήσαντες τὴν χώραν διὰ τῆς κομματικῆς αὐτῶν πολιτείας κατὰ κρημνῶν, ἠναγκάσθησαν ἐκπεσόντες τῆς ἀρχῆς, νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν ἀποκέντρωσιν καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς συναλλαγῆς. Ὁ τύπος λησμονῶν ὅσα ἐξήμεσεν ἄλλοτε κατ' αὐτῶν προσποιεῖται ἐνίοτε ὅτι πιστεύει εἰς τὴν καλὴν πίστιν των καὶ ἐπικαλεῖται τὴν αὐθεντίαν τῆς γνώμης των ὑπὲρ τῶν ἀποκεντρωτικῶν ἀρχῶν, ἐνῶ αὐταὶ παρὰ τῶν νεοφωτιστῶν δύνανται νὰ προσδοκῶσιν ὅτι πρὸς ἐπικράτησιν αὐτῶν αἱ ἰδέαι τοῦ Ναζωραίου ἀπὸ τῶν Λευϊτῶν τοῦ Κοραναίου.

Καὶ νῦν ἡδύνατό τις εὐλόγως νὰ ἐρωτήσῃ πῶς ὁ ἐκ Χαλκίδος πολιτευτῆς ἐκ τῶν πρώτων κατ' ἀρχὰς ῥητόρων καὶ ὑποψηφίων τοῦ ἀνεξαρτήτου πολιτικοῦ κέντρου, εἶτα δὲ καὶ πρόεδρος αὐτοῦ, δὲν συνεκράτησεν ἐν αὐτῷ τὴν ζωὴν ἣν ἐπέδειξε κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισίν του, πῶς δὲν προήγαγε τὸ γόητρον καὶ τὴν δύναμιν σωματείου κατορθώσαντος ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ νὰ ἐξεγείρῃ παρὰ μεγάλην μερίδι τοῦ λαοῦ τῆς Ἀττικῆς ἐνθουσιασμόν τηλικούτον ὑπὲρ τῶν ἀποκεντρωτικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ τὸ ἀφῆκε νὰ βεθεσθῇ καὶ νὰ ἐκλίπη ἐν μέσῳ τῶν ἀγκαλῶν του; Οἱ αὐστηρότεροι τῶν κριτῶν δὲν ὤκνησαν νὰ ἀποδώσωσι τούτο εἰς ἔλλειψιν παρ' αὐτῷ χαρισμάτων διοικητικότητος καὶ ἀρχικῆς ἐπιβολῆς. Ἴσως τὸ ζήτημα δὲν εἶνε ἄξιον νὰ ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς σπουδαίως. Διότι τὸ ἀύστατον τῶν πολιτικῶν ἡμῶν ἡθῶν ἐξησθένησε τὸ ἀνεξάρτητον κέντρον ἅμα τῇ ἐπαύριον τῆς 16ης Ἀπριλίου διὰ τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς ἀποδράσεως πλείστων τῶν ὁπαδῶν του, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ ἐπανακάμψωσι τῇ ἐπιούσῃ τῆς ἡττης εἰς τὴν κομματικὴν μάνδραν των, ἐνῶ οἱ ἀπεμείναντες ἐν αὐτῷ πιστοὶ ἦσαν ἐκ τῶν προθύμων μὲν τὸ πνεῦμα, κενῶν δὲ τὸ θυλάκιον· ὀρασις δὲ γενναία ἦτο πάντως ἀδύνατος μετὰ συναγωνιστῶν, οἵτινες συνερχόμενοι εἶχον πρὸ παντὸς νὰ ἀσχοληθῶσι περὶ τοῦ διὰ

τίνων οικονομικῶν ἐφευρέσεων καὶ συνδυασμῶν θὰ κατωρθοῦτο νὰ διευκολυνθῆ ἢ ἀπότισις ἐνοικίων καθυστερούντων ! Καὶ ἐν τούτοις δὲν δύναται τις νὰ μὴ θλιβῆ ἀμέτρως ὅταν ἀναλογιζῆται ὅτι ἐπιτυχῆς διοργάνωσις τοῦ ἀνεξαρτήτου κέντρου καὶ εὐδοκίμησις αὐτοῦ διὰ τῆς διαφωτίσεως τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῆς παρασκευῆς καὶ διαπλάσεως τῶν ἐκλογέων χρηστοτέρων καὶ ἐλευθερωτέρων πολλὰς ἠδύνατο νὰ παράσχη ὑπηρεσίας εἰς τόπον πολιτικῶς ἀνερωμάτιστον, πιθανῶς δὲ διὰ τῆς φρονήσεως τῆς συντηρητικότητος καὶ τῆς φιλοπατρίας αὐτοῦ νὰ πράξῃ ὅτι οὔτε ἡ Βουλὴ κομματιζούσα ἀσυγγνώστως οὔτε ὁ τύπος ἀμελέτητος ἐντελῶς ἐπραξάν ἵνα προληφθῶσιν ὀλισθήματα, ὧν τὰ ἐπακόλουθα θρηνοῦμεν πάντες νῦν ἀνεπανορθώτως.

Ὁ ἐπισκοπῶν τὸν πολιτικὸν βίον καὶ τὰ προσωπικὰ χαρίσματα τοῦ ἀνδρὸς διαπορεῖ μετὰ δυσφορίας ὅτι τσαύτη ἀριότης μαθήσεως καὶ ἀρχῶν καθαρότης καὶ ἠθικοῦ φρονήματος σταθερότης καὶ ἐπιβολὴ ἀνέδειξαν μὲν ἀτομικῶς ἐν τῇ ἐκτιμῆσει ὑγιαίνουσῶν συνειδητέσεων τὸν κάτοχον αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἴσχυσαν νὰ τὸν ἐπιβάλωσι καὶ νὰ τὸν ἀναδείξωσιν ἐν τῇ ἐνεργῶ πολιτικῇ ἐπ' ἀγαθῶ τῆς πολιτείας. Προῆλθεν ἄρα γε τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἀνεξάρτητος πολιτευτὴς δὲν φέρει ἐν ἑαυτῷ τὰ πρακτικὰ καὶ ὀργανωτικὰ ἐκεῖνα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα εἶνε ἀπαραίτητα ὅπως ὁ ἱεροφάντης ἰδέας τινὸς δυνηθῆ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν πρακτικὴν ὑπόστασιν, δεσπόζων προσώπων καὶ πραγμάτων, συμπηγνύων μερίδα ὁμοφρόνων καὶ ἐλκύνων ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῆς ἐνθουσιῶντας ὁπαδοὺς ; Ἡ ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς μέχρι τοῦδε πολιτειακῆς ἡμῶν καταστάσεως εὐνοούσης μόνον τοὺς ὀργανωτάς κομμάτων προσωπικῶν, παντάπασι δὲ ἀνεπιτηδεῖας εἰς τὸ νὰ εὐνοήσῃ ἀπλῶς τοὺς εὐγενεῖς κήρυκας ἀδιαφθόρων ἠθικοπολιτικῶν ἀρχῶν ; Ἐν ἑκατέρᾳ περιπτώσει οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε τουλάχιστον ἀποτυχία τοῦ κ. Φλογαῖτου ἐν τῇ πρακτικῇ πολιτικῇ ὀφείλεται ἐπὶ τιμῇ αὐτοῦ εἰς τὸν ἄκαμπτον χαρακτῆρα του, τὸ δὲ ἄτρεπτον καὶ ἄτεγκτον αὐτοῦ καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀποτυχιῶν καὶ ἡ θρησκευτικὴ προσήλωσις εἰς ἀρχαῖς ἐντίμους ἐπὶ θυσίᾳ τῆς προσωπικῆς φιλοδοξίας, ὅπως κοινῶς ἐννοεῖται αὕτη παρὰ τῶν ὁρώντων ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, ἐξαίρει τὸ ἠθικὸν ἀνάστημα τοῦ ἐκ Χαλκίδος πολιτευτοῦ. Ἄν δὲ δὲν ἠσφάλισεν εἰς αὐτὸν κοινεβουλευτικὴν ἡγεσίαν, πάντως ὅμως ἡ στάσις του αὕτη τῷ προσεπόρισεν τὴν ζωηρὰν συμπάθειαν τοῦ ἀπὸ περιωπῆς κριτοῦ διαβλέποντος ἐν αὐτῷ χαρακτῆρα ἐν χρόνοις καθ' οὓς ἡ σπάνις τούτου καὶ τοῦ ἥθους ἡ ὑγρότης εἶχε θεωρηθῆ τὸ μάλιστα ἀπαραίτητον ἐφόδιον πρὸς κτῆσιν πολιτικῆς δυνάμεως καὶ ἰκανοποίησιν προσωπικῶν ὀρέξεων καὶ πόθων.

Ὁ Φλογαίτης ἀπέτυχε πάντως ἐν μέρει, διότι ἦτο χαρακτήρ καὶ ἠθέλησεν ἐπὶ πάσῃ θυσίᾳ νὰ μείνῃ τοιοῦτος. Μέχρι τοῦδε ἀπέμεινε μόνον κῆρυξ ἀρχῶν, μὴ στέρξαε νὰ προσχωρήσῃ εἰς τοὺς ἐπιτηδείους, οὐδὲ νὰ ἐννοήσῃ καὶ μετέλθῃ τὰς μεθόδους αὐτῶν. Οἱ ἐμπειρικοὶ τῆς πολιτικῆς δύνανται νὰ τὸν ψέγωσιν ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ὁ φιλόσοφος τῆς πολιτικῆς δὲν δύνανται νὰ μὴ ἀποτίσῃ αὐτῷ εἰλικρινῆ φόρον ἐκτιμῆσεως καὶ νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ἐνίοτε ἡ ἀποτυχία ἀξίζει νὰ γεραίρηται πλείοτερον πολλῶν ἐπιτυχιῶν.

(Ἰουλίου 1897)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΚΑΛΛΙΣΠΕΡΗΣ

